

Zbierkový predmet mesiaca august 2026

V zbierkových fondoch múzeí sa často ukrývajú predmety na prvý pohľad zdanlivo všedné, obyčajné. Ich kultúrno-historická hodnota sa zvýši, akonáhle rozlúštite a oživíte ich dávno zabudnutý príbeh. To platí aj v prípade vybraného zbierkového predmetu mesiaca august 2026. Z fondu histórie vlastivedného múzea by sme chceli verejnosti predstaviť nevšedný kúsok, a to dioptrické okuliare od firmy *Speare Optical Company* z Filadelfie (Pensylvánia). K okuliarom patrí puzdro, na ktorom je stále dobre čitateľné logo výrobcu. Do fondu histórie boli prijaté v roku 2002 spolu so striebornými vreckovými hodinkami známej značky *Zenith*. Oba predmety boli nielen v 19. storočí, ale aj v dnes, súčasťou výbavy nejedného štýlového džentlmena. Muži si na výber vkusného doplnku v podobe vreckových hodínok či okuliarov dali v minulosti pomerne záležať.

Vybrané dioptrické okuliare majú okrúhle rámy. V súčasnosti takýto špecifický tvar okuliarov poznáme pod názvom *Lenonky*, pomenované podľa ich najznámejšieho nositeľa Johna Lennona, člena a zakladateľa hudobnej skupiny *The Beatles*. Vďaka nemu okrúhle dioptrie zažili v 60. a 70. rokoch svoju renesanciu. Guľatý typ okuliarov so zatočenými bočnými drôtkami pre lepší úchyt za ušami začal byť masovo populárny v rokoch 1880-1900. Pôvodne ich verejnosť poznala pod pojmom *Windsor glasses*, ktoré boli svetu známe už od 40. rokov 19. storočia. Svoj módný boom však zažili najmä v 20. a 30. rokoch 20. storočia, kedy boli okrúhle rámy už štandardom. Rámy sa vyrábali zo striebra alebo zlata, ako je to aj v prípade prezentovaného predmetu. Prípadne bol rám kovový a buď ho povrchovo postriebrili alebo pozlátili. V tej dobe sa stali symbolom intelektuálov, umelcov a bohémskej subkultúry. Je zaujímavé, že skôr, než sa okuliare ujali pod prezývkou *Lenonky*, ich istý čas volali aj *Gandhiovky*, pretože ich toho času nosil Mahátmá Gándhí. Podľa módných portálov zaznamenali boom aj v období filmového šialenstva Harryho Pottera, ktorý bol známy nielen jazvou, ale aj svojimi povestnými okuliarmi. Aj naši slovenskí literárni veľikáni 19. storočia nosili štýlové okrúhle okuliare v drôtenom ráme so zahnutými stranicami za ušami. Ako uvádza článok na portáli *Literárneho múzea SNK*, Jozef Miloslav Hurban (1817 – 1888) ich nosil pravdepodobne len na písanie a čítanie. Zatiaľ však neexistuje dochovaný obrazový materiál, na ktorom by bol vyobrazený s okuliarmi.

Pre zaujímavosť možno spomenúť, že dodnes sú veľmi módne a priaznivcami vintage štýlu vyhľadávané tzv. *Benjamin Franklin glasses*. Sú typické ikonickými drôtenými rámami s okrúhlymi sklami. Americký prezident B. Franklin (1706 – 1790) mal problémy so zrakom, preto hľadal možnosti, ako tento hendikep aspoň čiastočne vyriešiť. V roku 1784 prišiel

s vynálezom bifokálnych šošoviek. Požiadal svojho optika, aby rozdelil šošovky na čítanie, na diaľku a spojil ich v rámci jedného rámu. Vynález, ktorý si nechal patentovať, nazval *dvojité okuliare*.

Naše okuliare so zlatým rámom od pensylvánskej firmy *Speare Optical Company* možno zaradiť k starším výrobným typom, nakoľko ešte absentujú pohodlné nosníky (vankúšiky) na sedlovom mostíku, čiže kovový oblúk sa priamo dotýka nosa, čo nebolo veľmi komfortné. Stranice sú mimoriadne zahnuté, tesne obopínajú uši, aby nositeľovi okuliare neskĺzli. Nie je možné presne určiť dátum ich výroby, no podľa dobových príručiek môžeme obdobie výroby takýchto okuliarov ohraničiť rokmi 1880 – 1920. Na sedlovom mostíku majú vygravírované informácie o povrchovej úprave a dodávateľovi rámov.

Firma *Speare Optical Company*, ktorá okuliare vyrobila, sídlila v meste Filadelfia v Pensylvánii. Žiaľ, v našich končinách sa o histórii a fungovaní podniku veľa nedočítame. Všetky informácie sú súčasťou archívnych fondov štátu Pensylvánie a nie sú digitálne prístupné. Informácie, ktoré nájdeme, sú veľmi útržkovité, väčšinou z príspevkov na sociálnych sieťach, či zo zdigitalizovanej dobovej tlače. Podľa loga na puzdre mal byť podnik založený v roku 1878. Najčastejšie opakujúci sa digitálne dostupný záznam je o požiari, ktorý firmu postihol v 20. rokoch 20. storočia. Vtedy sa spomína ako majiteľ spoločnosti Dr. Berman. Príčinou požiaru bolo podľa dobovej tlače spadnuté elektrické vedenie. Našťastie, vďaka rýchlemu zásahu hasičov podnik neutrpel zásadné škody. Okrem predaja a výroby okuliarov poskytovali zákazníkom komplexné optické služby, vrátane optometrie. Podľa zahraničných zdrojov na internete zanikla firma niekedy v polovici 40. rokov, resp. sa pretransformovala do iného podniku.

Text: PhDr. Dominika Kukučová
Grafika: Mgr. Jana Chudovská
©Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici

Zdroj:

1. História dioptrických okuliarov [online]:
<https://www.etsy.com/listing/4400798512/antique-ben-franklin-round-glasses-in>, [cit. 08.07.2026]
2. História dioptrických okuliarov [online]: <https://www.optisia.sk/blog/historia-okuliarov> [cit. 08.07.2026]

3. História dioptrických okuliarov [online]: <https://roundglasses.shop/round-glasses-history/> [cit. 09. 07. 2026]
4. História dioptrických okuliarov [online]:
https://www.eyeglasseswarehouse.com/windsorpage.html?srsId=AfmBOoqqCInL73hhy3cvZkRYFJUhwL4WN_arjAgvgZTmNFKqcVFLn3pt [cit. 10.07.2026]
5. *Muži v lennonkách* [online]: <https://dikda.eu/muzi-v-lennonkach/> [cit. 13.07.2026]